

IGRA NA SVE ILI NIŠTA

Dve nedelje posle pobede **Tomislava Nikolića** na predsedničkim izborima u Srbiji ne zna se ko bi mogao da čini buduću vladu. Niko se ne usuđuje ni da prognozira ko će biti na vlasti, jer je u Srbiji sve moguće, pa i da u vladi sarađuju ljuti politički protivnici ili stranke koje se nalaze na potpuno suprotnim ideloškim stranama.

Do pre samo nekoliko dana izgledao je gotovo izvesno da će bivši predsednik i lider do ovih izbora vladajuće Demokratske stranke (DS) **Boris Tadić** uspeti da okupi parlamentarnu većinu koja bi podržala vladu čiji bi on bio premijer. Tadiću je trebala skoro čitava nedelja da, posle za njega iznenadnog poraza na predsedničkim izborima, prihvati kandidaturu za predsednika Vlade. Ova odluka nije bila laka jer svoju uspešnu političku karijeru stavlja na kocku. Međutim, ruku na srce posle poraza na predsedničkim izborima nije ni imao puno izbora – ili da napusti politiku, ili da nastavi da se bori, a to je bilo moguće samo sa mesta premijera. Jednostavno, premijersko mesto znači da će lider demokrata Tadić (narodni naziv za DS) u narednom periodu ostati na čelu DS-a, kao i da će i dalje biti najuticajniji političar u zemlji.

Tadić je prihvatajući kandidaturu za premijera zaigrao na sve ili ništa. Bude li uspešan premijer opstaće na čelu stranke i nastaviće svoju uspešnu političku karijeru. Ne bude li uspešan premijer, šanse da ga se stranka na narednim izborima odrekne kao nepopularnog političara su veoma velike. To možda nije pravedno jer je upravo Tadić svojom popularnošću godinama obezbeđivao dobre izborne rezultate za stranku, ali to je surova politička realnost. Zbog svega toga, Tadiću je jasno da mora brzo da formira Vladu kao i da ona mora da bude efikasna, stručna i sposobna da se nosi sa velikim ekonomskim i političkim problemima sa kojima se zemlja suočava.

Odmah po prihvatanju kandidature Tadić se sastao sa **Ivicom Dačićem**, liderom Socijalističke partije Srbije (SPS) sa kojim je imao saradnju u prethodnoj vladi. Ovaj korak je bio veoma važan jer bez socijalista (narodni naziv za SPS) nije moguće napraviti vladu, osim ako to ne učine dve najjače stranke - DS i SNS (Srpska napredna stranka) sadašnjeg predsednika Tomislava Nikolića. Bez obzira što nije nemoguća, saradnja demokrata i naprednjaka (narodni naziv za SNS), koji su ljuti politički protivnici, odnosno stvaranje velike koalicije bio bi presedan. Da te koalicije neće biti objavio je lider demokrata Tadić na sednici Glavnog odbora Demokratske stranke kada je rekao da njegova stranka neće sarađivati sa SNS i DSS (Demokratska stranka Srbije bivšeg predsednika i premijera **Vojislava Koštunice**, koja se jasno zalaže za političku i vojnu neutralnost Srbije i prekid pregovora sa EU). Time je Tadić smanjio manevarski prostor svojoj stranci i poslao jasnu poruku – da vladu može da ima sa SPS-om. Treći partner u toj vladi se traži, jer je moguće da to bude Liberalno-demokratska partija (LDP) **Čedomira Jovanovića** ili Ujedinjeni regioni Srbije **Mladana Dinkića** ili obe stranke. Poznato je da DS i SPS različito gledaju na ove dve manje stranke ali izvesno je da ulazak jedne od njih ili čak obe u Vladu ne bi trebalo da bude problem, odnosno da bi se oko toga DS i SPS usaglasili. Kako sada stoje stvari DS ne želi Dinkića u Vladi tako da je izbor Jovanovićevih liberala (narodni naziv za LDP) logičan.

S obzirom da se Jovanović zalaže za nezavisnost Kosova kao i da ima kritičke stavove u vezi sa Republikom Srpskom (deo Bosne i Hercegovine koji zauzima 49 odsto površine koji je naseljen uglavnom Srbima i koji ima visok stepen autonomije u odnosu na centralnu vlast), koji su neprihvatljivi za SPS, mogući su problemi u saradnji.

Ipak, čini se da bi SPS i LDP mogli te probleme da prevaziđu. Međutim, dogovora još nema. Zašto? Čini se da postoje dve prepreke. Prva je stanje u Demokratskoj stranci, a druga različito shvatanje ekonomske politike zemlje sa strane DS-a i SPS-a.

Odmah po odluci Tadića da prihvati kandidaturu za predsednika Vlade pojavilo se pitanje da li on može da obavlja tu funkciju, kao i da li je moralno da neko ko je izgubio predsedničke izbore sada postane premijer? Tadić se aktivno bavi politikom dvadesetak godina. U tom periodu bio je u Demokratskoj stranci predsednik opštinskog odbora, sekretar Glavnog odbora, potpredsednik Izvršnog odbora, direktor Političke škole, potpredsednik i predsednik stranke. Istovremeno, bio je narodni poslanik, ministar za telekomunikacije, ministar odbrane i dva puta predsednik Srbije. Neko ko ima tako impresivnu političku biografiju i ogromno iskustvo sasvim sigurno ima kvalifikacije da vrši bilo koju državnu funkciju, pa i posao premijera. Primedbe da političar koji je izgubio predsedničke izbore ne može da se kandiduje za premijera takođe ne stoje. U demokratskim društvima predsednika Vlade daje parlamentarna većina, a u srpskom slučaju to je 126 poslanika. Ukoliko Tadić i njegova Demokratska stranka okupe parlamentarnu većinu legitimno je da formiraju Vladu. Da li je to dobro za Tadića lično kao i za Demokratsku stranku – pokazaće birači na narednim izborima.

Tadićeve prednost je što bi bio premijer sa snažnim političkim autoritetom. Taj autoritet mu daje činjenica da je predsednik najveće političke stranke u vladajućoj koaliciji, da je na upravo završenim predsedničkim izborima osvojio skoro 1,5 miliona glasova, kao i da je osam godina bio Predsednik Republike. Lider demokrata je autoritet za predsednike manjih stranaka koji bi bili članovi Vlade. Sve to bi mu obezbedilo da donosi brze odluke kao i da sve probleme rešava u samoj Vladi. Upravo je to najviše nedostajalo kabinetu dosadašnjeg premijera Mirka Cvetkovića. Tadić bi kao premijer Srbije mogao da sprovodi svoje ideje što je važan preduslov da bude uspešan predsednik Vlade.

Dakle, Tadić će biti u mogućnosti da donosi odluke, ali pitanje da li će imati sa kim da ih sprovodi? Ako već neće biti u mogućnosti da bira ministre koje će predložiti njegovi koalicioni partneri moći će da to čini sa ministrima iz njegove stranke a oni će činiti bar polovinu njegovog kabineta. Predsednik DS-a će biti pred izborom da li da mu ministri budu stranački funkcioneri (zbog čijeg rada ili nerada danas nije predsednik Srbije) ili oni za koje veruje da mogu dobro da rade posao nezavisno od toga da li su članovi stranke ili ne. Jednostavno, Tadić će morati da se odluči da li će zadovoljavati apetite svojih stranačkih kolega ili želi efikasnu vladu. Naravno, to ne znači da su svi stranački funkcioneri koji su obavljali ministarske funkcije u prošloj vladi radili loše, ali Tadić veoma dobro zna da ima i onih čiji rad nije bio zadovoljavajući. Jednostavno, dok je bio predsednik Republike Tadić formalno nije bio odgovoran za (ne)rad pojedinih ministara iz njegove stranke ali jeste politički i delimično je zbog toga platio cenu na predsedničkim izborima. Sada je i formalno odgovoran za njihov rad i zbog toga među ministrima iz DS-a ne treba očekivati samo stranačke funkcionere.

Tu dolazimo do problema sa kojim se suočava Tadić. Ako u Vladi ne bude drugih stranačkih funkcionera pitanje je kako će stranka prihvatiti njegovu vladu? Tadić je postao predsednik Srbije svega nekoliko meseci pošto je pobedio na stranačkim izborima tako da je gotovo sve vreme obavljao obe funkcije. Baveći se državnim poslovima skoro da je zapostavio stranku.

Tako se desilo da nekoliko njegovih saradnika izraste u autonomne lidere koji su svoju stranačku i političku karijeru vezivali za pojedine delove zemlje (i stranke) u kojima su vršili vlast. To su gradonačelnik Beograda **Dragan Dilas**, premijer Vojvodine (severna pokrajina u Srbiji koja je uz Beograd najrazvijeniji deo Srbije) **Bojan Pajtić** i **Dušan Petrović**, koji se nametnuo kao lider stranke iz ruralne Srbije. Ako se tome dodaju omiljeni ministar odrane **Dragan Šutanovac** koji inače od svih Tadićevih saradnika ima najduži stranački staž i veoma popularan, ali kontroverzni ministar spoljnih poslova **Vuk Jeremić**, jasno je da Tadić nije imao apsolutnu kontrolu nad strankom. Ovi stranački lideri koji su se pojavili uz Tadića bili su velika prednost Demokratske stranke jer je svako od njih donosio dodatne glasove stranci. Izgledalo je da posle povlačenja Tadića iz politike koje je najavio za 2017. godinu, po završetku predsedničkog mandata, za koji se upravo borio, stranka neće imati problem da neko od njegovih saradnika postane predsednik. Jedini problem je mogla da bude borba njegovih naslednika oko mesta predsednika stranke, ali očekivalo se da će i to pitanje Tadić da reši kao neprikosnoveni lider.

Poraz na predsedničkim izborima je promenio sve. Tadić sada mora da bude premijer, a njegovi saradnici koji znaju da obično predsednici vlada nisu popularni gledaće da sačuvaju svoj rejting kako bi im šanse bile bolje na narednom stranačkom kongresu. Čuvajući svoj rejting želeće da ih što manje postovećuju sa Tadićevom vladom, posebno ako ona bude nepopularna. Upravo tu leži najveći Tadićev problem – hoće li njegova Demokratska stranka stati iza njega kao premijera Srbije? Stiće se utisak da lider demokrata može da očekuje više problema od svoje stranke nego od političkih protivnika koji će biti opozicija. Zato se Tadić i suočava sa dilemom – da li pozvati sve svoje moguće naslednike u Vladu i tako ih naterati da dele odgovornost sa njim ili napraviti efikasnu vladu od stručnih ljudi u koje mandatar ima poverenja, a potom sa tih pozicija kao predsednik stranke zavoditi red u njoj. Sve to govori da će naredni kongres Demokratske stranke biti veoma zanimljiv i nepredvidiv. Na njemu će se voditi borba koja će biti uzbudljivija od onoga što će se dešavati u parlamentu.

Tadić ne sme da čeka dugo jer demokrate već u jednom broju važnih gradova u Srbiji gube vlast. Zanimljivo je da je u mnogima od njih Socijalistička partija Srbije napravila koalicije sa SNS-om predsednika Nikolića. To naravno ne mora da znači mnogo za formiranje iste takve republičke koalicije, jer skoro sve stranke u Srbiji daju lokalnim odborima autonomiju da vlast prave sa strankama sa kojima žele, ali ostavlja jedna broj funkcionera DS-a bez posla. Inače, veoma je simptomatično da se isključivanje DS iz lokalne vlasti dešava uglavnom u gradovima u kojima je Tadić ubedljivo izgubio na predsedničkim izborima od Nikolića. Šta je razlog tome videćemo, ali gubljenje vlasti u čitavom nizu lokalnih samouprava povećava tenzije u DS-u. Ti lokalni funkcioneri koji više nisu na vlasti nemaju šta da izgube ako se suprostave zvaničnoj politici DS-a na narednom kongresu.

Dakle, podrška DS-a vladi svog lidera zavisice direktno od njegove uspešnosti na mestu premijera. Bude li uspešan voziće voz u koji će želeti svi da uskoče. U suprotnom – svi će bežati od njega. Zato Tadiću treba funkcionalan i efikasan kabinet. To naravno ne znači da kabinet mora da bude nužno mali, odnosno da vlada mora da ima 12 ili 14 ministarstava kako se špekuliše u javnosti. Neprirnodno spajanje ministarstava bez obzira što ih ima manje ne znači da će javnost to pozdraviti. Mnogo su veće šanse da se podsmeva takvim ministarstvima. Pored toga, svi znaju da manji broj ministarstava ne znači manju administraciju jer zaposleni, uprave i državni sekretari ostaju jer neko u administraciji posao za koji su nadležni mora da obavlja bilo ministra ili ne. Zbog javnosti jedino mu je važno da njegova vlada ima makar jednog člana manje od vlade Mirka Cvetkovića koja je imala 17 resora i 21 člana. Međutim, novi premijer treba da zna da će mu javnost lako «oprostiti» da Vlada ima nekog ministra više ako ona dobro radi svoj posao kao i da ništa neće pomoći činjenica da Srbija ima 12 ministarstava ako se ne rešavaju najvažniji problemi građana. Zato, Tadiću treba efikasan kabinet koji može da obavlja posao. Efikasan kabinet ne znači da su samo ministri rade svoj posao već i da će premijer vršiti analizu njihovog rada svakih nekoliko meseci i da će javnost tačno znati šta je od obećanog ispunjeno a šta će biti urađeno u narednom periodu. S druge strane, njegov kabinet ne sme da bude «potpuno odvojen» od stranke tako da će morati da pravi kompromise između efikasnosti i ispunjavanja stranačkih želja.

Tadić je obavljajući funkciju predsednika rešavao strateške probleme zemlje, bavio se međunarodnom saradnjom, saradnjom sa Haškim tribunalom i problemom Kosova. Posao premijera je potpuno drugačiji i više se sastoji od dnevnog rešavanja gorućih problema. Bez jakog kabineta i ozbiljnih saradnika kako u Vladi, tako i u okruženju Tadiću se može desiti da bude «ugušen» rešavanjem dnevnih problema, tako da nema vremena ni za stranku, ni za vođenje strateške politike.

Dodatni problem za Tadića su velika očekivanja građana. U Srbiji se teško živi, ekonomska kriza je skoro zaustavila privredu, nacionalna valuta dinar skoro svaki dan gubi vrednost, a državu opterećuje ogromna javna potrošnja, višak zaposlenih javnom sektoru i nezaposlenost. Građani nemaju mnogi strpljenja i od premijera će očekivati da rešava ove probleme. Predsednik Republike je zato u mnogo lagodnijoj poziciji jer od njega niko ne očekuje da rešava dnevne probleme, a može da deli moralne lekcije ili da se uključuje u rešavanje samo onih problema koji donose političku korist. Premijer ne može da bira. On mora da rešava svaki problem i može da bude samo ili uspešan, ili neuspešan.

Tadićeva prednost je što će kabinet imati mnogo bolju zastupljenost u medijima od kabineta njegovog prethodnika Cvetkovića. Naime, jedan od najvećih problema prethodne vlade bila je činjenica da se nalazila potpuno u senci predsednika Tadića kao i da čak ni one dobre stvari koje je uradila nije bila u stanju da promoviše. Tako je o Cvetkovićevom kabinetu stvorena predstava u javnosti da ne radi ništa, da ne rešava nijedan problem i da se ne odlučuje u Vladi. Zato je delimično kriv sam tadašnji predsednik Tadić, ali činjenica je da niko Vladu nije sprečavao da gradi o svom radu dobru sliku u medijima. Vlada u tome nije uspela i ostaće upamćena kao jedna od najgorih vlada u istoriji Srbije. Ipak, činjenice ne govore tako.

Vlada je uradila veoma mnogo da Srbija izbegne loš scenario koji se desio nekim drugim zemljama u vreme velike krize, borila se sa nasleđenim problemima, a pri tom u nekim oblastima kao što je odbrana su urađene suštinske reforme. Tadić neće imati problem medijske zasupljenosti, odnosno sve što njegov kabinet bude dobro uradio građani će znati. Problem je samo u tome da li će imati šta da predstavi građanima.

Čini se da je Boris Tadić propustio priliku da tokom prve dve nedelje okupi parlamentarnu većinu i pre nego što predsednik Nikolić započne konsultacije demonstrira snagu i energiju. Iako je izgledalo da će Nikolić prvog dana predsedničkog mandata dobiti na sto zahtev parlamentarne većine da Tadiću poveri mandat to se nije desilo. Sada, kada je predsednik otpočeo konsultacije, stvari će ići daleko sporije. Može se očekivati da će mandat prvo dobiti predstavnik stranke koja ima najviše poslanika u parlamentu, SNS koja je osvojila 73 mandata pa ako ona ne uspe da oformi vladu da mandat dobiju Tadićeve demokrate koje su osvojile 67 mandata dok bi treća opcija bili Dačićevi socijalisti koji imaju 44 mandata.

Pošto je jasno da DS ne želi u vladajućoj većini Dinkićeve Ujedinjene regione oni su ih gurnuli u naručje SNS-a. Inače, obe stranke su desničarske tako da saradnja među njima i nije neprirodna. Tako su demokrate nesvesno pomogle SNS da dođe skoro na korak od formiranja parlamentarne većine. Dinkić ima 16 poslanika što sa SNS-ovih 73 čini 89. U toj slagalici nedostaju samo Dačićevi socijalisti.

Upravo zato će u narednom periodu lider socijalista Dačić biti na slatkim mukama jer će stizati ponude sa obe strane a on će moći da bira. Možda i zbog toga nije do početka konsultacija od strane predsednika formirana parlamentarna većina jer sada Dačić može da dobije bolje uslove. Kao i 2008. godine, socijalisti će odlučiti ko će biti na vlasti. Međutim, iako se čini da Dačić samo čeka bolju ponudu suština pregovora neće biti broj ministarskih mesta. Jednostavno to pitanje se ne postavlja jer Dačić zna da može da dobije šta zatraži. Dačić će u pregovorima insistirati na programu Vlade, odnosno da srpska administracija prihvati francuski koncept izlaska iz krize koji podrazumeva veću potrošnju. Ono što je zanimljivo, upravo se za taj koncept izlaska iz krize zalaže Mlađan Dinkić, lider Ujedinjenih regiona koji bi mogao da bude Dačićev partner u vladu ukoliko prihvati ponudu naprednjaka. Da li će i SNS prihvatiti ovaj koncept – pokazaće vreme ali ukoliko to učini to ih vodi u vlast. DS se nasuprot tome do sada zalagala za program štednje, smanjenja plata i penzija, odnosno za put koji predlaže MMF.

Naredne nedelje će pokazati ko će činiti vladu u Srbiji i kako će se ona boriti sa krizom. Političari imaju vremena jer ustavni rok za formiranje vlade počeo je da teče prošle nedelje i traje tri meseca. Problem je samo što Srbija nema vremena.